

Tanári segédlet és megoldókulcsok
a

HOGYAN? JOBBAN!

tanulói gyakorlatgyűjteményhez

A fejlesztő program bemutatása

„Hogyan? Jobban!” – Tanulói gyakorlatgyűjtemény a szövegértést, a hatékony tanulást segítő képességek fejlesztésére (*Szerkesztette: Bodócs Péterné, Dr Gaálné Bakallár Zsuzsanna, Lerchné Forgács Marianna*)

Ismereteink, élményeink nagy részét olvasás útján szerezzük, ezért rendkívül fontos, hogy az általános iskolából ne kerüljön ki olyan gyermek, aki nem rendelkezik megfelelő olvasáskészséggel. A szövegértelmező, szövegfeldolgozó képesség az egyik alapja az ismeretszerzésnek, a tanulásnak, a későbbiekben a társadalmi előrejutásnak. Minden tanulót meg kell tehát tanítani arra, hogy biztosan tudja használni ezt az eszközt. A műveltség megalapozásához csak a szövegolvasáshoz kapcsolódó szövegelemző és értelmező képesség megfelelő szintű működése vezethet.

1996-ban a KOMA támogatásával lehetőségünk nyílt az alsó tagozatos tanulók szövegértésének vizsgálatára, egy fejlesztési program kidolgozására. A több évig tartó vizsgálataink során képet akartunk kapni az iskolánkban tanuló kisiskolás korú gyermekek szövegértési szintjéről, fejlődésük mértékéről, illetve a tapasztalt problémák okáról. A mérési tapasztalatok azt mutatták, hogy a biztos betű, szófelismerő képességgel rendelkező gyerekeknél is problémát okoz a szövegben való gondolkodás, az önálló válasz megfogalmazása, a problémamegoldó feladatok megoldása.

A továbbiakban mindennapos munkánk során nagy hangsúlyt fektettünk az olvasmányok, szövegek feldolgozásakor a problémás feladattípusok gyakorlására. A kontrollmérések azonban nem mutattak javuló eredményeket. Hiába gyakoroltatunk be valamit, ha azt a tanulók megváltozott körülmények között, más megfogalmazású utasítások esetében nem tudják alkalmazni.

A további fejlesztő munkánk nem arra irányult, hogy még több szöveget dolgoztassunk fel, vagy minél több feladattípus megoldását gyakoroltassuk be, hiszen ezek száma végtelen, míg a tanórák száma és a tanulók türelme véges, motivációjukat lehetetlen fenntartani sablon feladatok végeztetésével. Az ismeretek átadása mellett arra törekedtünk, hogy olyan képességeket, kompetenciákat alakítsunk ki a tanulóknak, amelyek az ismeretek elsajátításához szükségesek. Olyan módszereket, eszközöket akartunk a kezükbe adni, olyan tájékozottságot akartunk kialakítani, amelyeket a mindennapi tevékenységeikben is fel tudnak használni.

Egyértelmű, hogy az írott jelek dekódolása nem azonos az olvasásértéssel. A szöveg megértéséhez csak lépésről lépésre juttathatjuk el a tanulókat, olyan speciális műveletekkel, amelyeket meg kell tanítanunk. A szöveg megértésének nagyon sok feltétele van, a hozzá szükséges képességek is nagyon összetettek, hierarchikus szerveződésűek. A képességek alakulása időigényes folyamat, de ha kifejlődik, tartóssá válik.

A problémás feladatokat először abból a szempontból vizsgáltuk meg, hogy megoldásukhoz milyen képességek szükségesek.

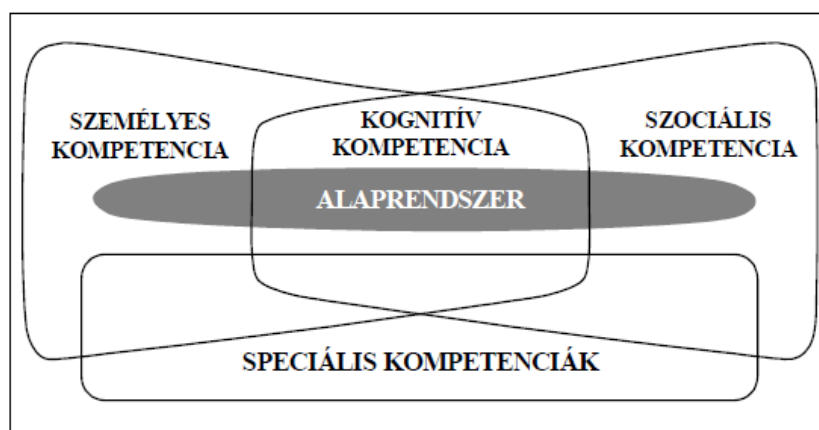
Az értő olvasáshoz szükséges a vizuális dekódolás pontossága, a betű-beszédhang kapcsolat felismerése, tudatos alkalmazása, a vizuális bemeneten alapuló beszédészlelési folyamatok jó működése, a mentális lexikon megfelelő aktiválása, a szavak belső szerkezetének és a mondatbeli szerepük felismerése, valamint az elvárt asszociációs működések (rész-egész viszony, összefüggések, logikai műveletek, következtetések stb.). Mindehhez jó munkamemória és hosszú távú memória, valamint egyfajta belső időzítés (kívánt feldolgozási tempó) szükséges. A neuronok közötti kapcsolatok mind nagyobb száma biztosítja az elvárt működéseket és a műveleti sebességet (Gósy, 2010).

Pszichológiai és pedagógiai olvasáskutatással foglalkozó szakirodalmak tanulmányozása után olyan feladatlapokat dolgoztunk ki, amelyek főleg az alapképességek fejlesztését

szolgálják, de elősegítik a szókincs bővülését, a figyelem tartósságának, irányíthatóságának növelését, a lényegkiemelés gyakoroltatását, a kreativitás fejlesztését.

Az utóbbi évtizedek legjelentősebb szemléletbeli változás a képességek fejlődésével, fejlesztésével kapcsolatban, hogy ma már nem a tárgyi tudás ellenpólusának vagy alternatívájának tekintik, hanem a tudás megszerzésében, szervezésében és felhasználásában központi szerepet játszó eszközöknek (Csapó, 2001).

A pedagógiai szakirodalom a valamire való alkalmasságot, rutinokat, képességeket, készségeket, ismereteket és motiváltságot a kompetencia szóhasználattal jelöli. Minden fejlesztés hatással van a személyiség egészének fejlődésre is. A személyiség fejlesztésével kapcsolatosan Nagy József egymást sajátoan átfedő rendszerként három általános kompetenciát (alapkompentencia) és egy speciális (felhasználói) kompetenciát különböztet meg (4. ábra).

4. ábra.

A személyiség funkcionális rendszere (Nagy, 2001. 2.o.)

Nagy az alapkompentenciák közé sorolja a (1) kognitív kompetenciát, amely az ember létezésének feltétele, eszköze, melynek segítségével az információfeldolgozás (az információ felvétele, kódolása, elemzése, használata, közlése, tárolása) történik meg, (2) a személyes kompetencia az egyéni túlélést, az egyén életminőségének, míg a (3) a szociális kompetencia a csoportok, a társadalom, a társadalmak életminőségének megőrzését, fejlesztését segíti elő.

Munkánk során azt tapasztaltuk, hogy ezeket a kulcskompetenciákat az iskolai oktatás során folyamatosan kellene fejleszteni, hiszen „Az alapsrendszer alapkompentenseit a hierarchia meghatározott szintjén optimális működésűvé és állandósult tartósságúvá kellene fejleszteni minden ép növendékben” (Nagy, 2001.3.o.).

A feladatgyűjtemény összeállításakor leginkább a kognitív kompetencia négy, egymást átfedő, egymást elősegítő hatású kulcskompetenciára összpontosítottunk. Ezek a kognitív kommunikatív kulcskompetencia, a tudásszerző kulcskompetencia, a gondolkodási kulcskompetencia és a tanulási kulcskompetencia. Nagy József megállapítása szerint a hagyományos pedagógia annak ellenére nem képes ezeket a kulcskompetenciákat megfelelően elsajátíttatni, hogy a képességek, készségek tanítását alapvető feladatának tekinti. A legfontosabb képességnek tekintett olvasási képességet sem sajátítja el a megfelelő használhatósági szinten a tanulók harmada, negyede. Az új pedagógiai kultúra a folyamatos kritériumorientált fejlődéssegítést teszi lehetővé, amelynek segítségével ezek a kognitív kommunikatív képességek minden ép tanulónál elérhetik az optimális használhatósági szintet. A 3. táblázat összefoglalóan mutatja a kognitív kulcskompetenciákat és azok alapképességeit.

3. táblázat. A kognitív kompetencia kulcskompetenciái és azok alapképességei Nagy József (2010) felosztása alapján

A kognitív kompetencia kulcskompetenciái				
Alapképességek	A kognitív kommunikatív kulcskompetencia	A tudásszerző kulcskompetencia	A gondolkodási kulcskompetencia	Tanulási kulcskompetencia
	ábraolvasási	tudásfeltáró,	konvertálóképesség	komponenskonstruáló képesség
	ábrázolási	felfedező	rendszerző	elsajátító/tároló képesség
	beszéd, -beszédértési	problémamegoldó képesség	kombinálóképesség	
	olvasási, fogalmazási	alkotóképesség	prediktív/következtetőképesség	

Látható, hogy ezekhez a kulcskompetenciák tulajdonképpen a komplex, együttműködő képességek, amelyek egyszerű képességekből tevődnek össze. A fejlesztésnek ezekre az egyszerű képességekre kell irányulniuk, hiszen ezek fejlettsége által valósul meg a komplex képességek fejlődése, a kulcskompetenciák fejlődésével az egész személyiség fejlődést segítjük elő (Nagy, 2010).

Léteznek olyan kritikus készségek, amelyek nem közvetlenül az egész személyiség vagy valamely kompetencia fejlődésének, eredményes működésének szükséges feltételei, hanem valamely képességé.

Nagy József hat kritikus kognitív készséget nevez meg, amelyek empirikusan bizonyíthatóan szükségesek az alapképességek megfelelő szintű működéséhez. Az olvasási képesség (szövegértő képesség) nem jöhet létre az olvasási készség (dekódolás) optimális elsajátítása nélkül. Ennek azonban a beszédhanghallás készség optimális működése a feltétele. A konvertálóképesség működéséhez például szükséges a mértékváltó képesség optimális elsajátítása, a gondolkodási képesség egyik kritikus komplex készségeként a következtetést nevezik meg. A tudásszerző képesség működéséhez szükséges többek között az összefüggés-megértés kritikus komplex készsége (Nagy, 2000).

A kutatások bizonyították, hogy a legalapvetőbb alapkészségek, és képességek kivételével az optimális elsajátítás nem következik be az egész populációban (Nagy, 2004). A 8 évesek jó része nem jut el az olvasási képesség (szövegértő olvasás) optimális kiépülési szintjére. Ez a különbség, fejlődésbeli eltérés bizonyos mértékig korrigálható differenciált oktatással, különböző munkaformák alkalmazásával, korrepetálásokkal, egyéni, csoportos foglalkozásokkal.

Az olvasás képességének fejlesztése és tulajdonképpen a szövegértés fejlesztése a mai iskolarendszerben befejeződik a negyedik osztály végén, hiszen a felső tagozatos magyar tanítás (heti 3-4 óra) szó szerint „irodalom” tanítássá alakul át. A tantárgyorientált oktatás során kevés lehetőség, figyelem irányul a képességek speciális fejlesztésére, a szövegértéshez, szövegértelmezéshez szükséges további eszközök elsajátítására.

Az általunk összeállított tanulói gyakorlatgyűjteménybe többek között olyan feladatokat gyűjtöttünk össze, amelyek hozzájárulnak a különböző képességek fejlesztéséhez, de egyúttal alkalmasak arra is, hogy minél változatosabb szövegekkel találkozzanak a tanulók.

A feladatgyűjtemény összeállításának szempontjai:

- A „Hogyan? Jobban!” osztályszintű, napi használatát csak azokban az osztályokban vezettük be, ahol a tanulók legalább 90%-a elsajátította a gyors és pontos dekódolást, nincsenek olvasástechnikai problémáik, hiszen ez a szövegértés feltétele. Általában ez a második osztály végére kialakul, így a használata harmadik, negyedik osztálytól kezdődően ajánlott.
- A szövegértéshez megfelelő szókincs szükséges. A vizsgálatok azt mutatják, hogy a harmadik osztály végére a tanulók 97%-a rendelkezik a tapasztalati szintű kommunikációhoz szükséges relációs szókincessel (Nagy és mtsai, 2004). Programunkban az általános szókincs bővítése a cél, illetve olyan módszerek megismertetése, gyakoroltatása a tanulókkal, amelyek segítségével a szavak értelmezése, kontextustól függő jelentésének megtalálása véghezvihető.
- A feladatok nem lehetnek öncélúak. A meglévő háttértudás, világismeret aktiválását a tanulók ebben a korosztályban nehezen teszik meg, a tantárgyi órán megszerzett információkat nem, vagy csak kevésbé alkalmazzák más tanórákon. Így olyan feladatsorokat állítottunk össze, amelyek gyakran igénylik a háttértudás aktiválását, illetve lehetőség nyílik ezek jelentőségének tudatosítására is.
- Az olvasásnak különböző szintje léteznek, az olvasás céljától, a szöveg típusától, illetve az olvasó olvasási képességétől függően. Van, amikor csak egy-egy fontos információt kell kiemelnünk egy adott halmazból (scanning), van, amikor lényegi pontok kiválasztására van szükségünk (skimming), de olvashatunk kikapcsolódás céljából, lazítás céljából csupán az olvasás nyújtotta élmény kedvéért, mindenféle más szándék nélkül (extenzív olvasás). Az iskolában, az ismeretek elsajátításához, a tanuláshoz leggyakrabban az intenzív olvasásra van szükségünk, melynek célja a mély és strukturális elemzés, a szöveg analízisa, magyarázata. A feladatlapok nagy száma lehetővé teszik a több fajta olvasási mód bemutatását, az olvasás céljának megfelelő alkalmazását. Törekszünk arra is, hogy ez a tanulókban tudatosuljon, illetve alkalmat adunk rá, hogy ők maguk fedezzék fel, találják meg a feladat megoldáshoz éppen szükséges módszert.
- A képességek fejlesztése mellett szükségét éreztük a különböző olvasási módok gyakorlásának is.
- Tudatosítjuk a tanulóknál, hogy a különböző szövegtípusok feldolgozásánál, értelmezésénél milyen módszerek alkalmazása lehet hasznos, milyen olvasási stratégiák léteznek, ezek alkalmazását hogyan lehet kombinálni, adekvátnan alkalmazni.
- A mindennapos használat során bemutatjuk és gyakoroljuk a szövegértést biztosító lépéseket (szöveg szerkezetének áttekintése, legfontosabb részek azonosítása, ehhez szükséges műfaji konvenciók megismertetése, kapcsolatteremtés az egyes szövegelemek között, a téma lépésenkénti kifejtése, következtetések a jelentés konstruálásához (Cs. Czachesz, 2002).
- Alkalmat akartunk teremteni az olvasási stratégiák minél változatosabb alkalmazására, ezek használatának tudatosítására. Teret adunk minden feladat megoldásnál a tanulóknak arra, hogy ők maguk is beszámoljanak milyen módon oldották meg a feladatot, milyen stratégiát használtak.
- Érdekes, változatos szövegek, feladatok kiválasztására törekedtünk, amelyek alkalmasak a különböző szövegfeldolgozó módszerek, technikák alkalmazására.
- Igyekeztünk minél változatosabb szövegeket használni, hiszen a tanulók az olvasó – és irodalomkönyvekben főleg a narratívákkal találkoznak, mivel gyakori a találkozásuk az

ilyen típusú szöveggel, ennek szabályait értik és alkalmazzák. Az iskolai tanulásban és sikerben azonban a narratívák mellett a kifejtő/információs műfajok is nagy szerepet kapnak, hiszen a tantárgyi tartalmak legnagyobb része ebben a műfajban íródik (Cs. Czachesz, 2002). Nagy József (2006a) háromfajta szöveget nevez meg, az olvasásképesség három alapfunkciója szerint: élményszerző – élménykínáló szöveg, információszerzés- informáló szöveg, tudásszerzés-tudáskínáló szöveg. Mindhárom szövegfajtára találunk példát a feladatgyűjteményben, hiszen szerettük volna, ha minél változatosabb szövegekkel találkozhatnak a gyerekek.

- A feladatgyűjtemény leginkább a képességek fejlesztésére készült, de természetesen az ismeretnyújtás is célunk. Több szöveg is kapcsolódik a harmadik, negyedik osztályos iskolai tananyaghoz, leginkább a környezetismerethez. Ezeknek a szövegeknek a feldolgozásával új ismereteket is nyernek, ám közben a hatékony tanulás módszereit is gyakoroltatjuk.
- A szöveg szerkezetének vizsgálatára, a tételmondat kiemelésének gyakoroltatására alkalmas rövid szövegeket használunk.
- Törekedtünk olyan kérdések, feladatok alkalmazására is, amelyek magasabb szintű gondolkodási folyamatot igényelnek.
- A feladatok gyakran nyújtanak lehetőséget a különböző kooperatív technikák alkalmazására, a páros, csoportos munkára.
- A feladatgyűjtemény nincs osztályhoz, évfolyamhoz kötve. Olyan eszközt szerettünk volna készíteni, amely alkalmas arra, hogy az alsó tagozaton elkezdett fejlesztő munkát folytatni lehessen a felső tagozaton is. Kollégáink alkalmazzák is a nem szakrendszerű órákon, egyéni, és csoportos fejlesztésnél, tanulás módszertani foglalkozásokon.

A nagy mennyiségű, különböző nehézségű feladatlapok lehetőséget nyújtanak a pedagógusnak a tanulók egyéni képességeinek megfelelő feladatok kiválasztására, a differenciálásra.

Az eltelt évek azt mutatták, hogy a feladatgyűjteményt szívesen használják fejlesztő pedagógusok, logopédusok. Beszámolóik alapján elmondható, hogy egyes részei alkalmasak az olvasászavarral, megismerő funkciók zavaraival küszködő tanulóknál a fejlesztésre.

Alapelvünk: „Nem baj, ha nem tudod, próbáld meg! Figyelj a másokra, tőle is tanulhatsz!” Természetesen nincs osztályzás ezeknél a feladatoknál, kizárólag a formatív értékelés eszköze alkalmazható. Mindenki a saját ütemében dolgozhat. Egy-egy képesség mindenkinél más-más szinten áll, van, aki az emlékezetével tűnik ki, van, aki a megfigyelőképességével, kreativitásával, vagy logikájával. A motivációjukat is tudjuk így fokozni, hiszen megtapasztalják, hogy mindenkinek van erőssége, gyengesége, ám ezek a gyengeségek kiküszöbölhetőek, javítható az eredményesség. A feladatlapok megoldásakor arra törekszünk, hogy mindenki sikerélményhez jusson.

A program első változata 2000-ben készült el. Azóta természetesen számos javításon, változtatáson esett át, a korrigálások a gyerekek visszajelzései alapján, saját megfigyelésen, tapasztalaton alapulnak.

A hasonló elvekre épülő olvasásfejlesztő programok, kísérletek száma az utóbbi évtizedben több tucatra tehető. Van, amelyik egy-egy területet céloz meg, a kooperatív technikák alkalmazásához nyújt segítséget, új olvasási stratégiákat alkalmaz, vagy éppen változatos szövegekkel operál. Egyre inkább felismerik a pedagógusok, hogy az osztály, a tanuló és saját személyiségének megfelelően kell megtalálni azt az utat, azt a módszert, amely a gyermek képességeinek, eredményességének javulásához vezet.

Egy olyan feladatgyűjteményt állítottunk össze, amelyet „tréningszerűen” a mindennapokba beépítve, a tanórák egy részét felhasználva is alkalmazhatóak. A feladatlapok egymásra épülve, egyre nehezebbek, így alkalmasak az egyéni fejlettségi szintek figyelembevételére.

Természetesen a képességek fejlesztése nem merülhet ki csak a feladatlapok megoldásában, ez csak egy eszköz annak elősegítésében, azonban, mindennapos, célirányos használatával elősegíthetjük a fejlődést. Minden gyermek az egyéni adottságaitól függően fejlődik, azonban e fejlődést elősegíthetjük, meggyorsíthatjuk.

Az általunk összeállított tanulói gyakorlatgyűjtemény 175 feladatlapot tartalmaz, melyek öt témakörbe sorolhatók. A tanév 35 hetének minden napjára kínálunk egy-egy feladatsort, érzékeltetve a folyamatos, rendszeres fejlesztés szükségességét, ugyanakkor biztosítva a felhasználó szabad választását a témakörök, a mennyiség és az időrend tekintetében egyaránt. A segédlet előnye, hogy „tantárgysemleges”, sőt életkori, évfolyambeli megkötöttség sincs. Így a gyakorlatok jól illeszthetők a gyermekek egyéni képességeihez, fejlődésük üteméhez.

A feladatlapok alkalmazása során azt tapasztaltuk, hogy egymást erősítő hatásuk akkor érvényesül igazán, ha mindegyik típussal váltakozva dolgozunk. A gyakorlatok megoldása általában 10–15 percet igényel, így a feldolgozásukhoz nincs szükség külön tanítási órára, foglalkozás beiktatására, rövidségük miatt bármilyen foglalkozás részeként alkalmazhatóak. Tanórai, napközi, otthoni, felzárkóztató vagy éppen tehetséggondozó foglalkozások során egyaránt használhatóak csoportos vagy egyéni fejlesztésre.

A feladatlapok ismertetése

I. Koncentrációs gyakorlat

A **Koncentrációs gyakorlatok** a figyelem tartósságának, irányításának és összpontosításának képességét, és az emlékezetet fejlesztik. Segíthetik a tanulásra való beállítódást, ráhangolódást is.

Több kutató vizsgálta a szóolvasás és mondatolvasás módjait, mikéntjeit. Vizsgálatok sora bizonyította, hogy a szöveg megértése és az emlékezeti kapacitás szorosan összefügg. A mondatmegértésben nagy szerepe van a visszautaló nyelvi elemeknek, melyeknek feldolgozása, megértése és a munkaemlékezet terhelése között szoros összefüggést mutattak ki (Csépe, 2006).

A figyelem a megismerő tevékenység fontos feltétele, melynek tudatos fejlesztésére törekedni kell, összefügg az akarattal, az érdeklődéssel. Gyakorlással lényegesen lehet javítani tartósságát, mozgékonyágát, a zavaró ingerekkel szembeni ellenállás képességét.

A figyelem fejlesztése természetesen folyamatos a mindennapi oktató munkánk során, hiszen célunk – jó pedagógiai ráhatással – az önkéntelen és az önkéntes figyelem megfelelő arányának kialakítása. A kisiskoláskor végére már egyre inkább szükségessé válik a szándékos figyelem fokozása, hiszen az olvasás, a tanulás irányított figyelmet, akaratot követelő munka. Általában a gyermek érdeklődésére alapozva építjük fel a tanórákat, azonban az életkor előrehaladtával, a tananyag bővülésével egyre több olyan dolgot kell elsajátítani, amelyhez elmélyülés, akaratlagos figyelem szükséges. A figyelem, emlékezet és a gondolkodás nem választhatók el egymástól. Feladatlapjaink egyrészt a figyelem fejlesztésére irányulnak, másrészt fejlesztik a gondolkodást, ami visszahat a figyelem fejlődésére.

A feladatlapok kidolgozásánál figyelembe vettük a tanulók életkori sajátosságait, játékoságukat, a feladatokat fokozatosan nehezítettük. Először rajzos, **tárgykereső** feladatokat iktattunk be, melyek egyre összetettebbek lettek. A jelek elhagyásával, több elem kikerestetésével, a feladatok összetettségének fokozásával növeljük a figyelem tartósságát, a munkamemória kapacitását. Az egy feladatlapra kerülő feladatok válogatásánál ügyeltünk arra, hogy könnyebb és nehezebb feladatok is megtalálhatóak legyenek, hiszen a szétszórtabb figyelmű tanulók nehezebb helyzetben vannak, egy ideig fejlődésük nehezebb, lassúbb. Ezért

beépítettünk olyan részfeladatokat is, ahol ők is sikerélményhez juthatnak. A **hibajavítás** jellegű feladatok elvégzésekor, a koncentrációjuk mellett a helyesírásuk is fejlődik. A **forгатások** végzésével a térlátásuk is javul, míg a **versek kódolásával** a kitartásuk erősödik, illetve ezeknél sosem hagyjuk el a gyermekversek tartalmi megbeszélését sem.

A feladatok megoldását adott kódok szerint önmaguknak javítják, értékelik, így láthatják teljesítményük javulását, esetleg romlását, mely pillanatnyi lelkiállapotukra hívhatja fel a figyelmet, így azt tudatosítva, "összeszedésre" buzdíthatjuk őket. Minden alkalommal alkalmat adunk saját megoldási stratégiájuk ismertetésére, megosztására. A feladatok célját még a program elején tudatosítjuk a tanulókkal, milyen előnyei lehetnek, ha komolyan veszik, sokat fejlődhet a figyelmük.

A feladatlapok összeállításánál nagy segítségünkre volt az Alternatív Közgazdasági Gimnázium hasonló elven alapuló *Tanulásmódszertan programja* (Oroszlány, 1991).

II. Szókincsfejlesztés

A *Szókincsfejlesztés* gyakorlatai a szóbőséget, a nyelvi fantáziát, árnyalt kifejezőkészséget növelik játékos, egyszerű formában.

A beszédkészség és a szókincs fejlődése mindenkinél csaknem azonos minta szerint történik. A fejlődés egészen kicsi korban (1-2 év) a leggyorsabb. A gyors fejlődés még a kisiskolás korra is jellemző, de az évek múltával ez a folyamat lelassul. A tanulmányok befejeztével, egy átlagos felnőttél már csak igen kis fejlődésről beszélhetünk ezen a téren (Nagy, 2004). Az egyéni szókincs kialakulását nagymértékben meghatározzák a környezet és a neveltetés sajátosságai (Józsa, 2006). A minél nagyobb szókincsre az ismeretszerzésnél és az ismeretközlésnél is egyaránt szükség van. Kicsi, szegényes szókincssel gondolatvilágunk is sivárabb. Szókincsünk egy része passzív. Az ide tartozó szavakat, ha megfelelő szöveggörnyezetben találkozunk velük megértjük, de nem ismerjük pontos jelentésüket. Ezzel ellentétben az aktív szókincs szavainak jelentését pontosan ismerjük, beszédben vagy írásban való használatuk nem okoz gondot. Számítások szerint az olvasott szövegben előforduló szavak legalább 95 százalékát kell ismerni ahhoz, hogy a szöveget megértsük (Nagy, 2004).

A tudás megszerzése, felidézése és továbbadása mind szavakon, a nyelven keresztül történik. Ismeretszerzésnél, főleg olvasás közben az ismeretlen szavak erősen gátló tényezők. Egyrészt lassítják az olvasást, másrészt zavarossá tehetik a követendő gondolatmenetet, és félreértésekhez vezethetnek, így az olvasás hatékonyságát rontják a nagy számban előforduló ismeretlen szavak.

Ha kíváncsiak vagyunk a többé-kevésbé ismert és ismeretlen szavak jelentésére, szókincsünket gyarapíthatjuk. Olvasás közben azonban a figyelmet teljes egészében magának az olvasásnak kell szentelni, nem szabad megszakítani szótárazással, kivéve, ha olyan kulcsszóval van dolgunk, ami a szöveg megértését egyébként lehetetlenné teszi. Az olvasás végeztével azonban feltétlenül vissza kell térni a homályos értelmű szavakhoz, de még ekkor sem szabad rögtön szótárhoz fordulnunk! Kis gondolkodással, következtetéssel megfejtjük jelentésüket, így könnyebb megtartani azokat emlékezetünkben, mintha szótár segítségével mechanikusan próbálnánk megjegyezni. Ezután viszont mindenképpen szótárra van szükségünk. Ezzel megerősítést kapunk, hogy helyesen következtettünk, illetve ha mégsem, akkor pontosan megismerhetjük az ismeretlen szó jelentését. Feladatlapjaink használatakor természetesen a szótár használatát a tanító magyarázata, illetve tanulói magyarázat helyettesítheti.

A szókincsfejlesztés feladata nem merülhet ki abban, hogy minél több szóval megismertetjük a tanulókat, jelentésüket elmagyarázzuk, szükséges a szavak átvitt jelentés értelmezésének képességét is fejlesztenünk.

Mivel fejlesztő programunkat kisiskolásoknak szántuk, igyekeztünk feladatlapjainkat úgy összeállítani, hogy azok változatosak, sokoldalúak legyenek. A **szógyűjtés**, a **szóképzés**, a

szóalkotás feladatai a szótalálás gyorsaságát, a szókincs gazdagságát fejlesztik. A **szinonimakeresés** a jelentésárnyalatok megkülönböztetésére szolgál. A **szókiválasztás** nemcsak a szavak pontos ismeretét, hanem logikai műveletet – elemzés, megkülönböztetés – is jelent. A **betűpótlás** a nyelvi fantázia, a képzelőerő, a gondolkodás rugalmasságának fejlesztését segíti elő. A **szólásértelmezés** azért fontos, mert a szólások, közmondások ismerete, használata árnyalja, gazdagítja beszédünket. A **címszókeresés** feladatai gyakoroltatják a lexikonban való eligazodást, hiányos szövegek pótlásával, állítások igazságtartalmának eldöntésével, tömörítéssel bizonyítatják az olvasottak megértését.

A figyelem éber tartása érdekében feladatlapjainkat úgy állítottuk össze, hogy egy feladatlapon belül váltakozzanak a könnyebb, a nehezebb, a játékos és a gondolkodtató feladatok. A feladatlapokon az ismeretek nem épülnek egymásra, ezért ezek egymással felcserélhetők, de ügyelni kell arra, hogy fokozatosan váljanak egyre nehezebbekké.

III. Információs szövegek

"Felesleges adatokkal nem kell terhelni a tanulókat, inkább az eligazodáshoz szükséges módszerekkel kell megismertetni őket." (Zsolnai József)

Az **Információs szövegek** az irányított gondolkodási képességek – ítéletalkotás, következtetés, fogalomalkotás – valamint a problémamegoldó: heurisztikus, kreatív képességek kibontakozását segítik elő.

A 2000-es évek elején, amikor a feladatgyűjtemény első változata elkészült, még nem léteztek az azóta igen széles körben elterjedt, változatos szövegtartalmú munkafüzetek. Kívánatosnak tartottuk, hogy biztonságosan el tudjanak igazodni a tanulók a társadalmi környezetünkben az írásos, nyomtatott információk alapján, ám az ilyen jellegű szövegek általában hiányoztak a tankönyvekből, pedig a tanulók nap mint nap találkoznak hasonló jellegű megfogalmazásokkal. Célunk az volt, hogy megtanuljanak szelektálni, válogatni. a rájuk zúduló információhalmazban. Ezért olyan nem folyamatos szövegeket, utasításokat tartalmazó dokumentumokat gyűjtöttünk össze, amelyek alkalmasak a különféle szövegtípusok feldolgozásának gyakorlására.

Az azóta eltelt években számos szövegértést fejlesztő feladatlap, különböző típusú szövegeket tartalmazó tanítási segédlet jelent meg, ám úgy érezzük, hogy a programba beépített 35 különböző, az információkat különféle módon megjelenítő feladatlapok megtartásával marad egységes a program.

A feladatlapok összeállításánál elsődleges szempont volt, hogy életkoruknak megfelelő tájékoztatókkal, információkkal találkozzanak, minél változatosabb formában, ezért a mindennapi életben használt kiadványokból, játékleírásokból, nyomtatványokból válogattunk.

Arra törekszünk, hogy a mindennapi tevékenységekben is felhasználható tájékozottságot kapjanak, illetve érdeklődésüket felkeltsük a nekik címzett információk iránt.

Gondolataink kifejezőeszköze nemcsak a beszélt és az írott nyelv lehet, hanem különböző jelek, rajzok, amelyek jelentéstartalommal bírnak. A tanulóknak szükséges ilyen irányú tapasztalatot szerezniük az adatok, az információk megfelelő befogadásához és feldolgozásához, hasznosításához. A szövegek vizuális környezetének átlátását is el kell sajátítaniuk a gyorsabb, alaposabb tájékozódás érdekében. A feladatlapok között szerepelnek olyan **nyomtatványok, plakátok, térképek**, stb. melyek szövegtanilag nem tekinthetők szövegnek, de fontos tájékoztató eszközök. A gyermekek számára íródott **tudományos és ismeretterjesztő művek részleteivel** is találkoznak a program során, melyekben megadott szempontokkal irányítjuk eligazodásukat, célirányos kérdésekkel segítjük elő, hogy az adott szövegből ki tudjanak emelni új ismereteket, adatokat, fontos elemeket. **Rádió és televízió újságok** használatával elősegítjük a tanulóknál, hogy a média által nyújtott bő szolgáltatások közül szelektáljanak, ki tudják keresni az életkoruknak, egyéniségüknek megfelelő műsorokat. A **publicisztikai szövegekkel** nem műfaji jellemzőket tanítunk, hiszen ezzel magyar órákon

alaposan foglalkozunk, hanem az azokban való eligazodást könnyítjük meg, bemutatva a kifejezési lehetőségek sokféleségét.

A tanulók nagy része harmadik, negyedik évfolyamon már eligazodik az A-ZS gyermek lexikonban, azonban egyre több olyan kifejezéssel találkozunk, melyet ez már nem tartalmaz. A nagy lexikonok, az értelmező kéziszótár használatának gyakorlása nehezen oldható meg a tanítási órákon, túl sok információt tartalmaznak számukra, illetve nem áll rendelkezésre elegendő példány. Éppen ezért használatának bemutatására, gyakoroltatására alkalmazunk néhány **lexikonrészletet**.

IV. A lényegkiemelés gyakorlatai

A *Lényegkiemelés* gyakorlatai a figyelem, az emlékezet képességei mellett a gondolkodási műveletek fejlesztésére is irányulnak. Alapot szolgáltatnak az önálló ismeretszerzéshez. A megismerés alapja a megértés. Amit megértettünk sokkal könnyebben jegyezzük meg, tartósan megmarad emlékezetünkben.

Mit kell megtanítanunk a megértés érdekében, hogy a tanuló egy szöveget képes legyen áttekinteni, felismerje mi a lényeges, hogy az olvasmány gondolatmenetét – különféle utasítások közbeékelésével, kitérések láncolatán át is – követni tudja?

„A szöveg fogalmak között teremt kapcsolatot. E viszonyrendszer azonosítása és a lényegkiemelés szükséges ahhoz, hogy a diák tudása gyarapodhasson” (Molnár, 2006.50.o). Egy szöveg értelmezésekor ki kell tudni emelni a lényeges információt a lényegtelenek közül, és meg kell érteni a szöveg elemei közti összefüggéseket.

A lényegkiemelést, mint önálló tevékenységet legtöbbször nem szokás a tananyagtól függetlenül gyakoroltatni. Azonban úgy véltük, hogy a tanulók gyakran nem értik, miért is pont azokat a mondatokat kell aláhúzni a tankönyvben, miért azok a szókapcsolatok, mondatok vannak vastagon szedve, miért pont bizonyos kérdéseket tesz fel a tanító a tananyaggal kapcsolatosan. Nagyon nehéz számukra a lényeges és lényegtelen dolgokat megkülönböztetni. Ezek a gyakorlatsorok nagyon rövid, egyszerű szövegezésű olvasmányokból állnak, amelyeknél nem cél a teljes szövegfeldolgozás, elemzés, hanem csupán bekezdésenként, részenként a meghatározó, lényeges kifejező gondolatok megtalálása. Ennek legfontosabb eszköze a kérdezés: a tanár kérdései, a tanulók kérdéseinek irányítása, valamint a tanulók kérdései.

A gyakorlatsor szövegeinek válogatásánál és a hozzájuk kapcsolódó feladatok összeállításánál a fokozatosság elvét követjük, s arra törekedünk, hogy egyre nagyobb önállóságra tegyenek szert a tanulók. Rövid szövegekkel indítunk, s **kérdések** segítségével irányítjuk a tanulók figyelmét a lényegre. Majd kérdőszók megadásával önállóan próbálkoznak a kérdésfeltevessel. Később a lényegre utaló kérdésekre a szövegben való visszakereséssel válaszolnak.

A lényeg kiemelésének olyan változatos módozatait alkalmazzuk, mint **visszakeresés, vázlatkészítés, címadás, lényeges szószerkezetek kiemelése**, stb.

Egyes szövegek kapcsán helyet kap a **címmeditáció**, az előre gondolkodás művelete is. Célja az, hogy a tanulók működésbe hozzák fantáziájukat, mozgósíthassák ismereteiket, közvetlen kapcsolatba kerüljenek a témával.

Beépítettük a több olvasástanítási program alapját képező IEPC módszer egyes elemeit, amely az olvasás előtt, és közben is alkalmazza a „Képzeld el, fejtsd ki, jósolj, erősítsd meg!” utasításokat.

A szövegek feldolgoztatásakor használjuk a hatékony szövegértéshez hozzájáruló SIS módszert, amely az érzékszervi érzékelés mentális kivetítésén alapul. A tanár megállítja a tanulót az olvasás folyamatában, képzetek alkotására serkenti a tanulót. Segítségével nagyon jó eredményeket lehet elérni súlyos olvasási problémákkal küszködő tanulóknál is.

Minden esetben biztosítsunk lehetőséget a gyermek véleményének meghallgatására, tiszteletben tartására, ezzel elősegítve az önálló véleményalkítást.

Alkalmazzuk a reciprok tanítást, figyelembe véve az életkori sajátosságokat. A Palincsár és Brown által kidolgozott módszer, amely négy kulcsfontosságú stratégiára épül, (jóslás, kérdések feltétele, tisztázás, összefoglalás), kooperatív tanulásszervezést igényel, fejleszti a metakognitív tudást és képességet, hangos gondolkodásra serkenti a tanulókat, a tanítva tanulás elvén alapul. A módszer kiemelt szerepet kap a szövegértő olvasástanításban, mert magában foglalja a jó olvasó által használt legfontosabb stratégiákat, melyeket *Steklács* (2009) a következőkben foglalja össze: előzetes áttekintés, önmagunk kérdezése, vizualizálás, összefüggések feltárása, monitorizálás, összefoglalás, értékelés.

Olvasási stratégiák, mint kognitív stratégia az egyén által választott cselekvések sorát igényli a kitűzött cél megvalósulása érdekében, így több módszer ismerete is szükséges, hogy az éppen legmegfelelőbbet ki lehessen választani. A stratégiai folyamatok folyamatos gyakorlása, ismétlése esetén automatizálhatók, ebből következően taníthatók.

V. Agytorna

Az **Agytorna** gyakorlatai a gondolkodási – logikai és problémamegoldó – képességek alapját képezik. Próbára teszik a tanulók találékonyságát, kreativitását.

Ezekon az oldalakon olyan feladatokkal találkozhatnak a tanulók, melyekkel a gondolkodási műveletek és a gondolkodási képességek fejlesztése a kiemelt feladatunk. A gyakorlatok végzése fejleszti a kognitív képességek működését, problémák jobb megértését, a logikai fegyelem betartását a tanítási órákon, az önálló tanuláznál.

A „**Mire használhatjuk?**”, a „**Mi lenne, ha...**” típusú feladatokkal kreativitásuk fejlesztése mellett, verbális készségüket is fejlesztjük, míg az ugyanilyen célból végeztetett **Rajzos feladványokkal** esztétikai érzékenységükre is hatunk. Az analógiára jó példát találhatunk a **Gulliver játéknál**, a **Hiányzó láncszemnél**. Asszociációs gondolkodásukat fejlesztjük, pl. **Mi jut eszedbe?**, **Láncjáték** nevű feladatokkal.

A **Rejtvényelemi** olyan játékos, logikai feladatokból áll, amelyek igazi fejtörést okoznak a gyermekeknek. A logikus gondolkodás fejlődését segíti elő a **Nyomozz!** és **Próbálkozz!** feladatok is. Ezeknél a következtetés, fogalomalkotás kap nagy szerepet. A **Mi változott?** feladatokkal megfigyelő és összehasonlító képességüket fejlesztjük. Az **Okkeresés** mellett, hogy összefüggések meglátását igényli, a divergens gondolkodást is erősíti.

A gondolkodási műveletek nem választhatók el egymástól, így egy-egy feladat is több művelet elvégzését kívánja meg. Hasonló típusú feladatokat eddig is beépítettünk tanóráinkba, azonban ezek inkább ötletszerűen, lazításként történtek. Az előre kidolgozott feladatlapokkal sokkal tudatosabban tudjuk végezni az ilyen irányú fejlesztési munkánkat. A tanulók körében igen népszerűek ezek a feladatlapok játékosságuk, sokszínűségük miatt.

A feladatok összeállításánál felhasználtunk képességtesztekből ismert feladatokat, gyerekek számára összeállított rejtvényeket, találós kérdéseket.

Tapasztalataink

A „Hogyan? Jobban!”-t hosszú évek óta használjuk kolléganőimmel. A tanulók igen nagy kedvvel végzik a feladatlapok mindennapos megoldását, várják azokat. Személyiségfejlődésüket is befolyásolja: jobban figyelnek egymásra, önértékelésük is javul, a gátlásos gyerekek jobban megnyílnak, a tanulás iránti motivációjuk nőtt. Koncentráció képességük a tanórákon is jobb, illetve a délutáni tanulási időben is jobban tudnak összpontosítani. Szókincsük bővült, a tanórai szövegek feldolgozása is gyorsabb, aktívabban vesznek részt benne.

Bevezetése

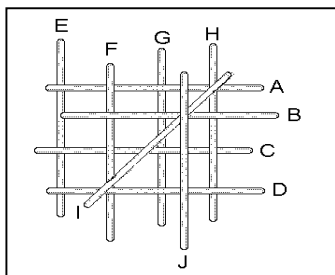
A tanulói gyakorlatgyűjtemény alkalmazásának célját érdemes a tanulókkal tisztázni az első olyan órán, amelyen alkalmazni szeretnénk. Legyen tisztában a tanuló azzal, hogy milyen képességeinek fejlesztésére készült, hogyan fogjuk alkalmazni, milyen típusú feladatokkal fog találkozni. Tudatosuljon a gyermekben, milyen dolgokra van szüksége, ahhoz, hogy pontosan, gyorsan tudjon szöveget feldolgozni, a tanuláshoz milyen nagy mértékben van szüksége a szöveg megértésére, érezze a tanulási stratégiák elsajátításának szükségességét, a különböző helyzetekben való alkalmazásának fontosságát.

A program bevezető órájára ajánljuk a következőkben ismertetett feladatlapot, amelyet a tanulók mindenféle előzetes megbeszélés nélkül, önálló munkával oldjanak meg. Ez a feladatlap jó rávezetés lehet, hogy ők maguk fogalmazzák meg, mennyire fontos a pontos szöveg megértés, az utasítások követése.

OLVASÁSI GYAKORLAT

Nézz az órára, és mérd meg, mennyi időt fordítasz ennek a gyakorlatnak az elvégzésére. Nem kell sietned, ráérsz gondolkodni, annál fontosabb viszont, hogy különös gonddal és figyelemmel dolgozz, pontosan kövesd az alábbi utasításokat! Kérlek, most kezd el!

1. Mielőtt bármibe belefognál, először olvasd végig a feladatsort!
2. A lap hátuljára írd le a következő mondatot: „Az utasításokat a feladat megoldása előtt mindig gondosan el kell olvasni!”
3. Csiga Matyi, Hangyácska, Teknőc Béla és Lajhár Lajcsi versenyeznek, ki tesz meg hosszabb utat egy év alatt. Hangyácska messzebbre futott, mint Lajhár Lajcsi, Teknőc Béla ugyanannyit tett meg, mint Csiga Matyi, Csiga Matyi megelőzte Hangyácskát. Mi lett a verseny sorrendje? 1. _____ 2. _____ 3. _____
4. Juss el az első szótól az utolsóig úgy, hogy a kifejezések következzenek egymásból!
barát _____
_____ hűtőszekrény.
5. Milyen sorrendben kellene felemelni a pálcikákat?

6. Furcsa kérdés! Több választ írf, de mindegyik csak egy mondat lehet!
Mi lenne, ha az emberek olvasnának egymás gondolataiban?

7. A két önálló szó közé írf egy harmadikat, úgy hogy az első szó utótagjaként, illetve a második szó előtagjaként összeolvasva összetett szót kapj!
virág _____ fonó burgonya _____ levél

eső _____ kő jég _____ víz
8. Magyarázd meg néhány szóval, miért kell az írott utasításokat különös figyelemmel elolvasni, illetve azokat pontosan követni! Használd a lap másik oldalát!
9. Csukd be a szemed, és próbáld felidézni az első utasítás szövegét!
10. Ha az egyes pont utasítását pontosan követted, azaz mielőtt a feladatok megoldásába belefogtál volna előbb gyorsan, de figyelmesen végigolvastad a gyakorlatot, és így jutottál el idáig, akkor jutalmul nem is kell a feladatokat megoldanod. Ne tegyél mást, csak írd fel a neved és nézz a szemembe, majd olvasd el a 11. pontot.
11. Ítéld meg jól dolgoztál-e! Nézz körül a teremben, kísérf figyelemmel társaid mit csinálnak!

MEGOLDÓKULCSOK

Koncentrációs gyakorlat

1. **Feladatlap**
 1. Kiemelt képek száma: $2+1=3$
 2. Jelek száma: 18
 3. *Az ilyen típusú feladatoknál füzettel, lappal takartassuk le a nem vizsgált sorokat!
Az utasításban szereplő feltétel könnyebben teljesíthető, ha oszloponkénti- balról jobbra irányuló- takarást alkalmaztatunk.*
D1; E2; B3; C4; A5; C6; E7; C8;E9; A10; C11; D12
2. **Feladatlap**
 1. Kiemelt képek száma: $2+3+1+2+2=10$
 2. G1; F2; B3; D4; A5 és D5; C6; D7; G8; H9; C10; F11; F12
 3. Ismétlődések száma: 3
3. **Feladatlap**
 1. Kiemelt képek száma: $3+1+0+0+1=5$
 2. Jelek száma: 20
 3. D1; F2; C3 és F3; B4 és G4; C5; B6; B7; H8; B9; D10 és H10; E11
4. **Feladatlap**
 1. Kiemelt képek száma: $1+1+0+1=3$
 2. Hibák száma: 2
 3. Ismétlődések száma: 3
5. **Feladatlap**
 1. Jelek száma: 9
 2. Jelek száma: 24
 3. Ismétlődések száma: ablak:4 Füles:4
6. **Feladatlap**
 1. Jelek száma: 15
 2. Kiemelt képek száma: 8
 3. Hibák száma: a-6 b-4-
7. **Feladatlap**
 1. Kiemelt képek száma: 8
 2. Jelek száma: 7
 3. Hibák száma: 12 C1;E1; I1; K1; C2; D2; I2; D3; E3; F3; G3; I3
8. **Feladatlap**
 1. Kiemelt képek száma: ○:5 ≡:7
 2. Jelek száma: 10
 3. 5 négylevelű lóhere van a képen
9. **Feladatlap**
 1. Kiemelt képek száma: 9
 2. Ismétlődések száma: könyv: 3 szeretet: 3
 3. Hibák száma: 7 B1; C2; I2; H3; B4; D4; I4
10. **Feladatlap**
 1. Jelek száma: 11
 2. Kiemelt képek száma: □ : 4 ∩ : 7
 3. D1; B2; H3; A4 és H4; H5; E6; G7; C8; B9; A10; B11; D11
11. **Feladatlap**
 1. Kiemelt képek száma: ☹ □ ● &:6
 2. Hibák száma: A-4 B-7
 3. Hibák száma: 12
12. **Feladatlap**
 1. Kiemelt képek száma: ❖:2 ◆:6 ♦:11
 2. Hibák száma: 8
 3. Ismétlődések száma: élet: 3 asztal:3 anya:3

13. Feladatlap

1. Kiemelt képek száma: &:6 □: 11 ∂:5
2. Ismétlődések száma: kacsa: 2 boldog: 3
3. B1; E2; C3; H4; F5; E6; F7; A8; F9; G10;B11; G12

14. Feladatlap

1. Ismétlődések száma: nagymama: 1 függönyrojt: 3 kés: 2
2. Hibák száma: 9
3. Jelek száma: 9

15. Feladatlap

Bélyeg

Bélyeget gyűjtöttem!
Papa hozott egyszer egy kilót.
Azóta nem gyűjtök bélyeget.

16. Feladatlap

1. Ismétlődések száma: vaj: 4 labda: 3cérna: 4olvas: 4
2. Hibák száma: 9
3. Hibás ábrák betűjele: B, G

17. Feladatlap

1. Jelek száma: 10
2. Hibák száma: 7
3. Hibás ábrák betűjele: D, F, G, K

18. Feladatlap

1. Hibák száma: 22
2. Hibás ábrák betűjele: C, E
3. Hibák száma: A-3 B-1

19. Feladatlap

2. Labdák száma: 4
3. Hibák száma: 10

20. Feladatlap

1. Jelek száma: 15
2. Hibák száma: 7
3. Kiemelt képek száma: ∩:7 ■:4 ∂:6

21. Feladatlap

1. Hibák száma: 12 B1; C1; H1;I1; B2; F2; B3; A4; C4; D4; F4; I4;
2. Hibás ábrák betűjele: C, I, N
3. Hibák száma: A-7 B-7

22. Feladatlap

1. Kiemelt képek száma: ∩:13 □:5 ⊗:6
2. Hibák száma: 7

23. Feladatlap

1. Ismétlődések száma: labda (háromszor) lap (kétszer) Micimackó (kétszer)
2. Hibás ábrák betűjele: C, F
3. Jelek száma: 15

24. Feladatlap

1. Jelek száma: 10
2. Hibák száma: 16
3. Hibás ábra betűjele: G

- 25. Feladatlap**
1. Ismétlődések száma: fű (háromszor) uborka (kétszer) öröm (kétszer) domb (kétszer)
 2. Hibák száma: 12
(első sor:0, második sor:4, harmadik sor:3, negyedik sor:5)
 3. Jelek száma:11
- 26. Feladatlap**
- Meg ne próbáld! Mondja
 apa, és nagyon szigorúan
 néz rám, és egész testem
 reszket, és már úgy érzem
 gyáva vagyok, ha meg nem
 próbálok.
- 27. Feladatlap**
1. Jelek száma: 12
 2. Hibák száma:14 (első sor: 3, második sor: 3, harmadik sor: 3, negyedik sor: 3 ötödik sor: 2)
 3. Hibák száma: A-7 B-6
- 28. Feladatlap**
1. Ismétlődések száma: jegenyefenyő (kétszer) japán (kétszer) kendő (kétszer) üstdob (kétszer) ötven (kétszer)
 2. Hibák száma: A-1 B-3
 3. 8 négylevelű lóhere van a képen
- 29. Feladatlap**
1. Hibás ábrák betűjele: D, H
 3. Hibák száma: 6 (első sor:2, második sor:3, harmadik sor:0, negyedik sor:1)
- 30. Feladatlap**
1. Jelek száma: 11
 2. A jelű kockán: 6 B jelű kockán: 1
- 31. Feladatlap**
- 1/A A jelű kockán: 3 B jelű kockán: 4
 1/B A kocka oldalán az 5 szám van
- 32. Feladatlap**
1. Ismétlődések száma: felelet (kétszer) radír (háromszor), kerék (háromszor)
 - 2/A A jelű kockán: 5 B jelű kockán: 3
 - 2/B A kocka alja a H betűvel jelölt ábra.
 3. Hibák száma: 45 jel (összesen csak 4 ütem hibátlan)
- 33. Feladatlap**
- 1/A: Az első kockán: 2, a második kockán: 4
 - 1/B. A h és az i jelű ábrák
 2. Hibák száma: A-12 B-5
- 34. Feladatlap**
1. Jelek száma: 11
 2. Az első kockán: 4
A második kockán: 1
 3. Hibák száma: 15
- 35. Feladatlap**
- Susannáéknál voltam néhány napig.
 Ott aludtam, ott ettem,
 ott játszottam, ott tanultam.
 Nemsokára Susanna jön hozzánk.
 Akkor én fogok egész nap
 biciklizni, és hagyom, hogy
 Susanna loholjon mellettem.

Szókincsfejlesztés

1. feladatlap

1. a) ménes
b) rokkant
c) hórihorgas
2. *bankó*: Fizetőeszköz.
mankó: Hónunk alá illeszthető botszerű támasz.
manó: Tréfás, vagy gonosz mesebeli lény
3. **b**, tükrök, üvegdarabok

2. feladatlap

1. a) boldog
b) átemel
c) fájdalom
2. Hamis, mert a lábával és a szárnyával ad hangot.
3. *Nagy kő esett le a szívéről.* - Megkönnyebbült.
Megüti a bokáját. - Bája lesz belőle.
Bottal üthetik a nyomát. - Úgy eltűnik, hogy nem lehet megtalálni.

3. feladatlap

1. a) alkonyodik
b) kacagó
c) alvó
2. *kordé*: kétkerekű taliga
kordon: terület elzárására kifeszített kötél
karabély: rövid csövű puska
3. A hajót rögzíti.

4. feladatlap

1. ügyes, ügyetlen, ügyel, ügyelet, ügyeletes, ügyködik, ügynök, ügynökség
Ajánlás: A tanítónak ellenőrzéskor érdemes legalább egy alkalommal felolvasni a Magyar értelmező kéziszótárból az összes kifejezést, amelyet képezni lehet az adott szóból. A későbbiekben a tanulók önmaguk is használhatják a különböző szótárakat, lexikonokat, illetve a Magyar helyesírási szabályzatot
2. a, Kirándulás alkalmával, sok-sok élőlényel találkozhatunk hegyen-völgyön, erdön-mezőn. Aki nem hangoskodik, és jól figyel, az megpillanthatja a madarakat, a lepkéket, a bogarakat, a rovarokat. Sok madár egész évben velünk lakik, de sok közülük elköltözik mielőtt beköszönt a tél. Ezek a költöző madarak.
b, Színezni **nem** kell: szarvasmarha, rák, birka

5. feladatlap

1. szűkszavú, kinéz, beszélgetés,
2. filmet, különbözik, mozgóképét,
3. a, csiga
b, méh

6. feladatlap

1. 1.-B 2.-A 3.-D 4.-C
2. énekkar, énekhang, énektanár, énekóra, énekszám, énekmondó, karének, virágének, katonaének, próbaének
3. Ki mint vet, úgy arat.

7. feladatlap

1. 1.-C 2.-B 3.-A 4.-E 5.-F 6.-D
2. *zár* - óra - lánc *szemét* - kosár - labda
óra - lánc - talp *író* - gép - kocsi
sütő - por - szívó *virág* - csokor - nyakkendő
3. puli, kolompér

8. feladatlap

1. 1.-G 2.-D 3.-C 4.-F 5.-E 6.-A 7.-B
2. *író* - asztal - láb *király* - tigris - ugrás
virág - ágy - huzat *orr* - vérzés - csillapító
lúd - láb - fej, *hó* - eke - vas

9. feladatlap

1. a, vagdos
b, egyenes
c, odaadó

2. *barátfüle*: Lekvárral töltött, főtt tészta.
nokedli: Apró darabokra szaggatott, főtt tészta.
kolompér: Étkezésünkben fontos növény, a burgonya.
3. borogatásra, haj öblítésre
4. Ahány ház, annyi szokás.

10. feladatlap

1. *a*, zsugori *b*, vacak *c*, szétoszt
2. Hamis, mert a rénszarvas is háziállat.
3. *Elhullatta már a csikófogat.* - Nem fiatal már.
Felül a magas lóra. - Fölényesen viselkedik
Lóvá teszi. - Rászedi, becsapja.

11. feladatlap

1. *a*, inal *b*, megoldás *c*, megbánt
2. *tornác* - falusi ház nyitott, folyosószerű része
hodály - fedett juhakol
porta - telek, a rajta lévő épületekkel együtt
3. Olyan kövek, amelyekből fémet lehet nyerni.

Módszertani ajánlás: Innentől kezdve az ilyen típusú feladatot javasoljuk hallás után megoldani. Lépései:

1. *Tanítói felolvasás.*
2. *Hallás utáni megoldás.*
3. *Ellenőrzés önállóan a szócikk elolvasásával.*
4. *Javítás.*
5. *Közös ellenőrzés.*

12. feladatlap

1. buta jeges, szabó
2. kráteren, láva, kitört
3. *a*, hal *b*, pók

13. feladatlap

1. *a, kolompér*: étkezésünkben fontos növény, a burgonya *b, koma*: jóbarát, pajtás
2. *sétál*: andalog, bandukol, korzózik, sétafikál, flangál *tép*: szakít, szaggat, tépdes, tépked
3. pinceajtó, villanykörte, fakanál, zsebóra, szemüveg
4. *a*) Itatja az egereket. *b*) Átesik a ló másik oldalára. *c*, Kígyót melenget a keblén.

14. feladatlap

1. *a*, husáng: vastag bot *b*, szertartás: alkalomhoz kötött, hagyományos cselekedet
2. kacag: nevet, hahotázik, vihog, kacarászik
régi: ódon, öreg, koros, ősi
3. keresztnév, öntözőkanna, növényház, nőszemély, lelkipásztor
4. ...többet lát.
...hamar kész.
...kiskutya az ugatásba.
...macska a forró kását.
...míg a takaród ér!

15. feladatlap

1. *a, mankó*: Hónunk alá illeszthető, botszerű támasz. *b, tornác*: Falusi ház nyitott, folyosószerű része.
2. *kérdez*: érdeklődik, kérdezősködik, faggatózik, faggat
hangoskodó: kiabáló, ordító, ordítózó, visító, visítózó
3. fénysugár, fakanál, dombvidék, családtag, baklövés
4. Aki másnak vermet ás,...
Többet ésszel,...
Amilyen a mosdó,...
Ki mint vet,...

16. feladatlap

1. *strázsa*: ör
irka: vékony iskolai füzet
2. *ostoba*: buta, butuska, értetlen, fafejű, együgyű
okos: eszes, értelmes, tanulékony, jófejű, intelligens
3. pástorbot, órarend, napsugár, népmese, parkolóhely
4. *a*) A lónak négy lába van, mégis megbotlik. *b*) Nyeli, mint kacska a nokedlit.

c) Annyit ért hozzá, mint tyúk az ábécéhez.

17. feladatlap

1. hápog, holló, hajnalban, herdál, házasodik, humorizál, hálátlan
2. értelem szerint
3. ehető gombából, mérges, megbetegszik, légyölő galóca

18. feladatlap

1. társalog, tavasz, táltos, testnevelés, tisztálkodik
2. értelem szerint
3. elpusztul, lélegzi, levegő, oxigént

19. feladatlap

1. fazék, fejsze, finom, földgömb, fivér
2. értelem szerint
3. meleg van, lassúbbá

20. feladatlap

1. gebe, gép, gubbaszt, griffmadár, gereblye
2. értelem szerint
3. gépkocsi, gumival, benzinnel, hajtja, Kormányozni, balra

21. feladatlap

1. földgömb, szántóföld, messzeföld, földalatti, földfém, földműves, földművelés, földrajz, földrengés, földszint stb.
2. nehéz, könnyebben, olvasásod, figyelem, emlékezet, tudást
3. *Nem mind tudós, ki pápaszemet hord.* = Nem lehet a külsőből megítélni, hogy milyen tudása, szakértelme van valakinek.

A tudományt nem vékával mérik: = A tudást nem lehet pénzért venni, meg kell dolgozni érte.

A tudomány a szegénynek is palotát rak: A tudás az értelem gazdagsága

22. feladatlap

1. 1. - G 2. - A 3. - D 4. - E 5. - B 6. - F 7. - C,
2. virág - kosár - fonó burgonya - szirom - levél
eső - csepp - kő jég - csap vagy eső - víz
lég - gömb - villám jelmez - bál - terem

23. feladatlap

1. 1. - F 2. - E 3. - C 4. - G 5. - A 6. - B 7. - D
2. pl: karalábé - béka - kasza - szabó - bója - január - árvíz - vízszint

24. feladatlap

1. zsebóra, zsebkés, zsebkendő, zsebnaptár, farzseb, zsebtolvaj, kabátzseb, szivarzseb, zseblámpa, zsebszótár stb.
2. Az őszember a vándorlások során valószínűleg észrevette azt, hogy az élelemszerzésre legjobb helyek a folyóknál és tavaknál találhatók, mert itt vadászni és halászni egyaránt lehet. Így ezeken a helyeken építhette fel az első állandó szállását. Ezekből születhettek az első falvak.
3. kacska, lóg, gukker

25. feladatlap

1. 1. - G 2. - A 3. - D 4. - E 5. - F 6. - B 7. - C
2. kabát - zseb - tolvaj terep - asztal - lap
kapu - telefon - kagyló gomb - foci - pálya
hó - lánc - talp császárszár - körte - fa

26. feladatlap

1. zabos, zabla, zabál, zabolátlan stb.
2. Az egyes korokban az emberek a mindennapi életben szükséges tárgyakat saját kezűleg készítették el. Az elkészült darabokat gyakran díszítették, hogy színesek és szépek legyenek. Az emberek különféle mesterségekben voltak jártasak. Ezek a kézművesek mind a saját szakterületükön dolgoztak.
3. A könyvek néma tanítók.

27. feladatlap

1. 1. - F 2. - A 3. - E 4. - D 5. - C 6. - B
2. állatorvos, állatkert, állatsereg, állatvilág, állatidomár, állatmese, állatfaj, állatgondozó, állatkölyök, állatfajta, állatidomítás, vadállat, háziállat stb.

28. feladatlap

1. szűkszavú – szófukar dölyfös– gögös balga – együgyű cingár –sovány
balog – balkezes nyalka – délceg tar– kopasz
2. *fehér* –fekete *jól*– rosszul *képes*– képtelen gyorsabban– lassabban
3. I H H H I

29. feladatlap

1. megfelelő korty beleesik féltérdről
2. a, Húzza a lóbórt.
b, Nől, mint eső után a gomba.
c, Addig jár a korsó a kútra, míg el nem törik.
3. a, birka juhnyáj juhász báránynak kosnak szőre sajt
b, Értetlenül, ostobán néz.
Gyorsan forog a tengelye körül.
Felborul a világ rendje.

30. feladatlap

1. tipikus - jellegzetes
família - család
generáció - nemzedék
lajstrom - lista
sipsirica - kamaszlány
fertály - negyed
2. *hasznos* ↔ káros, *nőstény* ↔ hím, *cingár* ↔ testes, *hibátlanul* ↔ hibásan
pl: *A dohányzás káros szenvedély.*
3. igaz: A palánta a magból kel. Palántáról ültetik a paradicsomot, káposztát.

31. feladatlap

1. kifogás műtét pihen bűnös
2. a, Nem esik messze az alma a fájától.
b, Egyik kutya, másik eb.
c, Szorgos, mint a hangya.
3. dzsungelnek nem vágja ki gyümölcsöt ültet növvő növények sokezerféle
ragadozó, majmok őserdőt tél

32. feladatlap

1. vadkörte→vackor vadászkutya→kopó merítőháló→szák
gyomnövény → dudva uborka→ugorka ivóedény → csupor
2. Bagoly a Mogyorósban lakott öreg házában, ez a ház mindenkiénél nagyobb volt, és szebb is, legalábbis Mackónak úgy tetszett, mert volt rajta kopogtató is meg csengő is. A kopogtató alatt a következő felirat volt olvasható: Kérem kopogtatni, ha azt akarják, hogy kinyissák! A csengő alatt másik felirat ékeskedett: Ha nem akarják, hogy kinyissák, kéretik csengetni!

33. feladatlap

1. 1. - E2. - G 3. - A 4. - I 5. - H 6. - B 7. - C
8. - F 9. - D
2. Munka után édes a pihenés.

34. feladatlap

1. zöld leány,
2. 1. - D 2. - F 3. - H 4. - A 5. - I 6. - B 7. - J
8. - E 9. - G 10. - C

35. feladatlap

1. Piros szélben őket Jövünk Tojásért elnevetik
húsvét lányok hímes locsolkodni

Lényegkiemelés

1. feladatlap

Feldolgozás módja:

1. lépés: *A szöveg elejét hangosan olvastatjuk fel, a szöveg többi részét letakartatjuk. Megállítjuk az olvasást az első bekezdés végén, megkérjük a tanulókat válaszoljanak (jósoljanak) a szövegben feltett kérdésre.*
2. lépés: *Egy- két tanulót meghallgatni az elképzeléseikről.*
3. lépés: *A szöveg hangos végigolvasása*
4. lépés: *A jóslások összevetése a szövegből megszerzett ismeretekkel. Lehetőség szerint hallgassunk meg minél több tanulót, felkérve őket arra, hogy próbálják megmagyarázni, a jóslatok és a szövegeeltérések okát, illetve számoltassuk be azokat a tanulókat is, akik helyesen következtettek a szöveg tartalmára, és mondassuk el, hogyan következtek ők.*
5. lépés: *A feltett kérdésekre a válaszok önálló megkeresése, megbeszélése, csak az első bekezdésre vonatkoznak a feladatok.*

Megoldások:

1. ezren. százan, száz
2. - Több mint ezren vannak! - kiált fel Klári, amikor meglátja a villanydróton ülő keeses fecskék hosszú sorát.
- Ugyan már, nincsenek százan se! - állítja a bátyja, Márk.
- Hát jó, legyen száz - egyezik bele Klári kellenlenül. - De akkor is nagyon sokan vannak! Vajon mit csinálnak itt, a villanydróton?
A megmaradt szavakat olvassuk fel a tanulóknak, bizonyítva, hogy a kihúzott szavak nélkül is érthetőek a mondatok. (ejtsünk szót a megbeszélés során a kihagyott szavak szerepéről: stílus, szemléletesség stb.)
3. ezren, fecskék, százan se, mit csinálnak?
A megmaradt szavakkal érzékeltethető még a szereplők közti vita, és biztosítja a kapcsolatot a szöveg többi részével.

2. feladatlap

1. lépés: *A szöveg elejét ismét hangosan olvastatjuk fel, a szöveg többi részét letakartatjuk. Megállítjuk az olvasást az első rész végén, de jóslás előtt a tanulókkal szóban összefoglaltjuk az eddig olvasottakat.*
2. lépés: *Jóslás*
3. lépés: *Szöveg hangos olvasása.*
4. lépés: *A jóslások összevetése a szövegből megszerzett ismeretekkel.*
5. lépés: *a feladatok megoldása, megbeszélése*

Megoldások:

1. Eltűnt a szalagja.
2. Egy pinty elvitte.
3. A madarak a legkülönbözőbb anyagokból készítik a fészkeket.

3. feladatlap

1. A gyerekek fantáziája szerint, indoklást kérjünk!
2. *Az eljátszás során figyeljük a tanulók játékát, válasszuk ki a legszemléletesebbet, mutassa be az osztálynak is.*
3. Minden csigolyája, és lábsontjai is megnyúltak
4. a zsiráf nyaka túl egyenes **nem tudja lehajtani** szétterpeszti a lábát egészen tehetetlenné válik a többiek öröködnék 1-2 zsiráf tud inni

4. feladatlap

A szöveget hangosan olvastatjuk, a feladatok megoldását rögtön kövesse ellenőrzés, megbeszélés.

- 1.- b)
2. Benne él a királynő, aki a családot létrehozta.
3. Cím: megbeszéléssel értékelni (jó és legjobb megoldások)

5. feladatlap

1. Cím: megbeszéléssel értékelni
2. a) Jumbó örömeinek?
b) Jumbó újra a régi?
3. *Hallgassunk meg minél több véleményt, irányítsuk a kialakuló vitát, dicsérjük meg a helyes érveléseket.*

6. feladatlap

A feladatok megoldását rögtön kövesse ellenőrzés, megbeszélés!

1. a) levéltetvek, elpusztultak, katicabogarak, tetvekkel táplálkoznak
2. b) Mert téli álmot alszanak.
3. Téli pihenőhelyet a fák törzsében találnak maguknak.

7. feladatlap

Egyéni feldolgozásra javasolt.

1. Igen. -A barátai fogtak neki legyet.
Igen. -A mesélés könnyebbnek bizonyult minden más munkánál, s így ezzel kereste az ennivalóját.
2. Mert mindig vándorol.
3. *Irányítsuk úgy a megbeszélést, hogy a tanuló fogalmazza meg, hogy a leglényegesebb szavak megtalálásával összefoglalható a történet lényege!*

8. feladatlap

- 2." A gyík járataiban kotorászott".
3. A gyík előre tudta, hogy ha az egér elkapja a farkát, ő még el tud menekülni, viszont az egér azt hiszi, hogy megfogta őt.

9. feladatlap

1. szán, szekér, talyiga, kordé, szekér (lovasszekér, kocsi)
2. Hasonlóság: két kerék, összekötő tengely, láda
Különbség: a kordénak rugója van

10. feladatlap

Először az első és második részt olvassák el ill. ellenőrizzük is le!

- 2.a) Potroha puha, s így védtelen.
- 2.b) Belemászik egy csigaházba, a tetejére tengeri rózsát telepít ,amely csalánsejtjeivel őt is védelmezi.

11. feladatlap

2. – Az eukaliptusz fa aromáját átveszi a bundájuk, így távol maradnak az élősködők
– Fő táplálékuk.
3. Miért van furcsa karamell szaga a koalának?

12. feladatlap

1. Furfangos válaszaival fizetésre készítette az urakat.
- 2.a) "Az azt, ahogyan most az urakat "megfejttem".
b) Itt derült ki, hogy jobban forgott az esze, mint az uraknak.

13. feladatlap

1. Azt hitte, Barbit sokkal jobban szeretik szülei, mint őt.
2. Ha Barbi rámosolyog szüleire, elfelejtik komiszágát.
3. Mert ő már meg tudja gondolni, mit miért tesz, felelős tetteiért.

14. feladatlap

1. *A szöveget takartassuk le, és beszéljük meg az ötleteket!*
3. A sivatag hónapokig kopár. Az eső eleredtével a szétszóródott magok kicsíráznak. Kis idő múlva különböző színekben pompáznak a növények.

15. feladatlap

Előzetes ismeretek aktivizálása

1. Hallal, dióval, mézzel, málnával
- 3 a)- Az ügyes halász
b)- A diószedés
c)- Harc a méhekkel

16. feladatlap

- 2.a) Nem látott egy szál virágot sem a mezőn.
- b) Méreganyagot adott az őszi kikericsnek.

17. feladatlap

1. Cipőben, harisnyában, kandallón találják meg az ajándékokat.
2. Sorra járták a házakat.
3. fehér ruhás Mikulás, kormos krampusz
4. Kb. 60 falvat neveztek el róla, melyeknek ő volt a védőszentje

18. feladatlap

- a) nem tanult
- b) kisegítette
- c) elfecsegte, megszűnt
- d) szorgalmasan, hazugnak higgyék

19. feladatlap

1. a) Közfürdőket építettek, ahová bárki bemehetett.
b) Krisztus előtt 3 ezer évvel.
c) Meszet és hamut keverték össze vízzel, szappanfűvet, korpát, bablisztet használtak.
d) Kényelmetlennek és egészségtelennek tartották a fürdőt.
e) Illatosokat.
f) 1. 3.
2. a és d jelű válaszok

20. feladatlap

- 1.b) Csőrükkel képesek feltörni a befagyott folyót, és így halásznak.
2. Utolsó bekezdés. "szereti egymást", "ha egyikük megbetegszik, a másik próbálja meggyógyítani", "társa meghal, a túlélő is elpusztul"

21. feladatlap

- 1.a) „virágpont, nektárt keresnek, és hátsó lábaikon lévő zsákocskájukban a méhkasba szállítják, mézzé alakítják”,
b) "istenek és királyok eledelének tartották", "minden korban egészséges ételnek tartották a mézet", „a halhatatlanság szimbólumának tartották”,
c)"íze aszerint változik, a hímport milyen virágból gyűjtötték a méhek"

22. feladatlap

- 1.a) Ennivaló után kutatnak.
b) Mogyorót, fenyőtobozt, bükkfamákkot.
2. Pl: Hová helyezik az összegyűjtött táplálékot?
Pl: Miért tudják megtalálni az eldugott eleséget?
3. Cím: **megbeszéléssel értékelni.**

23. feladatlap

1. és 2.: **Azonnali megbeszélés, ötletek indoklásával.**
3. Nem tudták a jelentését, de jól lehetett vele csúfolódni.
4. Betűk egyenkénti kiolvasása szótagokra majd szavakra.
5. róka: er ó – ró, ká a – a= róka

24. feladatlap

1. Halászik, mert a horgászához szüksége lenne felszerelésre: zsinór, horog, stb.
2. Megbújik, kémlel, várakozik, fejest ugrik, szárnyait leszorítja, csőrével megragadja.
- 3.a) mozdulatlanság, csend, türelem

25. feladatlap

1. Meg kell fogadni a felnőttek, szülők tanácsát, mert különben bajba kerülhetünk.
2. Vázlat: I.- Az önfejű oroszlánkölyök
II.- Bajba került a kölyök
III.- Az újabb engedetlenség
IV.- A végső elszakadás
3. Az engedetlen oroszlánkölyök

26. feladatlap

A „nem értem” jelzésű részeket feltétlenül beszéljük meg.

1. Hogyan keletkeznek a cseppkövek?
2. Az esőcsepp beszivárog a sziklarepedésekbe, és közben feloldja a mészkövet, viszi tovább magával. Útja során a kicsi mészkődarabok egymásra rakódnak, a víz pedig tovább folyik.

Igazoltassuk a tanuló válaszait a szöveg alapján.

27. feladatlap

1. A szöveget takartassuk le!

- 2.a) Szerette a természetet, okos, kitartó, kalandvágyó, kíváncsi.
b)Ügyesek, fűgék, félénkek, elszántak

28. feladatlap

1. A szöveget takartassuk le!

2. A Hold vonzásának hatására a tengervíz visszahúzódik, majd újra elárasztja a partot.

3 ...négy csipkézett tornya, nagy és kis kagylókkal megerősített zömök falai s egy központi vártornya volt, s mindezt mély várarak vette körül.

29. feladatlap

1. 4. az összeveszés

5. az ízlés szerinti etetés

6. a kibékülés

2. Cím: megbeszéléssel értékelni.

30. feladatlap

1. nap – később kel – sugarai gyengébbek – hét vadkacsa – rosszkedvűek – csomóban hullott ki a tolla – találkoztak a kacsamamával – elmagyarázza – új fog nőni – szebb, fényesebb, erősebb lesz – újra fogtok repülni

3. Közeledik az ősz. A vadkacsák nyugtalanok, hullani kezd a tolluk. A kacsamama elmagyarázza, miért történik ez így.

31. feladatlap

1. a) Mit csinál a krokodilmama?

b) Milyen célt szolgál a kuckó megépítése?

c) Mi történik a tojásokkal?

d) Hogyan születik a krokodil?

e) Milyen módon jutnak el a kicsik a vízhez?

32. feladatlap

1. 1) - A folyórészek növekedése

2) - Utat tör a folyó

3) - Útja a síkságon

4) - Megérkezés

2. Tanulónként változó, előzetes ismeretektől függően.

3. Több kisebb patak is belefolyik.

33. feladatlap

1. felhőkről

2. a) változatos élet, alak

b) összetorlódnak, elered az eső

c) hideg és meleg felhők összeütköznek

d) szél elhajtja a felhőket

e) felhő, nedves, sűrű

34. feladatlap

1. *Egy-egy tanuló számoljon be az általa megértett részről, illetve egymásnak magyarázzák el azt, amit nem értettek.*

35. feladatlap

1/1. A városok kialakulása

1/2. A városlakóknak védekezniük kellett

1/3. A piacot jelölték ki az adásvételhez

1/4. Egy ember felvásárolta a portékát, ő lett a kereskedő

2. Az iparosnak több ideje maradt termékeinek elkészítésére, mert a kereskedő adta el az összes portékáját.

Információs szöveg

1. feladatlap

- 1) 3.
- 2) Salgótarján
- 3) 6 napig
- 4) 1
- 5) 2012.

2. feladatlap Bohóc

3. feladatlap 4., 5. 7. 1. 6. 3. 2.

4. feladatlap

1. Tanévnyitó ünnepélyt.
2. A szaktanároktól.
3. IX. 6-án, pénteken 17⁰⁰-kor.
4. Szeptember 9. hétfő.

5. feladatlap

1. a) k, cs, szo.
b) v
c) CS
d) sze
e) v
f) p
g) h
2. 2002. (Kikövetkeztethető a szerdai bejegyzésből)
3. Az első: az év hányadik napjánál tartunk, a második: mennyi van még hátra az évből.

6. feladatlap

1. január
2. bak
3. a) Fruzsina,
b) Benjamin,
c és d) Titusz és Leona, (sorrend mindegy)
e) Boldizsár
4. A), B),E)

7. feladatlap

1. A textíliát a vágás vonalától 1/2 cm-rel beljebb kell összevarrni.
2. A visszája.
3. Egyetlen szabásmintával több bábót is el lehet készíteni.

8. feladatlap

1. Az almacsutkát, a salátalevelet, nejlont.
2. 1 hónap múlva.
3. Meg kell jelölni a helyet.
4. A saláta és az alma elbomlott a földben, a nejlon viszont nem, így az szennyezi a környezetet.
(Ellenőrzésnél dicsérjük meg azokat a tanulókat, akik a környezetkárosító hatást is megemlítik.)

9. feladatlap

1. Arra, hogy túl sokat fogyaszt-e zuhany?
2. Egy literes gyümölcsleves dobozra, másodpercmutatós órára, felnőttre.
3. "Amennyire szoktam".
4. Ha 5 másodpercnél kevesebb idő alatt telik meg a doboz.

10. feladatlap

1. a) – 3; b) – 1; c) – 2; d) – 4; e) – 5
2. A közönség figyelmének elterelésére.
3. Fantázia alapján.

11. feladatlap

1. 1996/97.
2. 11 és 15 órakor.
3. Egyik sem, mert a 13 éves már felsős.
4. 2 felvonásból

5. A foltos hiéna, A telhetetlen nyúl
6. Bérlettel, mert a bérlet ára: 600 Ft, míg 6 jegy ára: $6 \cdot 150 = 900$ Ft.

12. feladatlap

1. a) 3, b) 1, c) 4, e) 2
2. *a*- Aszód- Balassagyarmat- Losonc vasútvonal megépítésének 100. évfordulója
b - budapesti színészek
c - Rákóczi Ferenc
d – Budapesten

13. feladatlap

1. Vegeta vagy só, makaróni, sajt, olaj, paradicsom vagy tejföl.
2. *a* –kb.10 perc,
b -sóval,
c -négy
3. 2. 1. 4. 5. 3.

14. feladatlap

- 1.-B 2.-C 3.-F 4.-E 5.-D 6.-A 7.-H 8.-G

15. feladatlap

1. Győri Gizella
2. kettő
3. Kovács László
4. nagypapa

16. feladatlap

1. két
2. testvérek
3. Tímea, Éva, Petra, Márton
4. lányai
5. édesanyjának
6. nagymamája
7. vérrokonok (testvérek stb.), hanem sógorok

17. feladatlap

1. kilenc
2. A Nap tömegvonzása.
3. A Napot és a kilenc bolygót együtt.
4. Porból és gázokból.
5. Nincs információ.

18. feladatlap

- a) kávéház
- b) posta
- c) könyvtár
- d) mozi
- e) vasútállomás
- f) áruház
- g) templom

19. feladatlap

1. Cukorra, edényre, kanálra, tejre.
2. Tovább tart az elkészítése.
3. A cukor melegítés során megolvad.

20. feladatlap

1. rágótabletta
2. 7-18 éveseknek
3. 10 félét
4. kettőt, hármat vagy négyet
5. 4 dobozt
6. 2005. 08. 01.
7. konyhaszekrény, asztalfiók, kamra, doboz

21. feladatlap

1. Plútó, Merkúr, Mars, Vénusz, Föld, Neptunusz, Uránusz, Szaturnusz, Jupiter
2. Merkúr
3. Plútó

22. feladatlap

1. sakktáblára, 4 egyforma bábura, 1 eltérő bábura
2. ketten
3. egyformán, egyet-egyet

23. feladatlap

1. bármennyi
2. A következő játékos csak akkor indulhat, ha már átbújtak a lába alatt.
3. Nem lehet, kevés a hely.

24. feladatlap

1. rónának, száraz, ritka a növényzet, arborétumban
2. arborétum
3. róna
4. arborétum, róna (mindkét jelentés), síkság

25. feladatlap

1. Nincs elegendő adat (nem lehet pontosan meghatározni, mert nem tudjuk, hogy utolsó műsorok meddig tartanak).
2. Új zenei újság, Népzenei portré, Elő-futam, Örökzöld dallamok, Magyar zeneművészek külföldön
3. a) Ugródeszka
b) 55

26. feladatlap

1. A Kőszegi-hegységben.
2. Irottkő 882 m
3. Kőszegdoroslón, Kőszegszerdahelyen
4. Jurisics- vár
5. Ausztriába
6. Nincs információ.

27. feladatlap

1. Nógrád megye
2. A 21-es
3. Csesztvén, Galgagután, vagy Alsótoldon
4. Ipolytarnóc (Ipoly nevű folyó mentén található)
5. Somoskőújfalu, Eresztvény, Salgótarján, Buják, Nógrád, Hollókő, Drégelypalánk

28. feladatlap

1. Hunyadi Mátyás szobor
2. Városi kút, Szent Imre templom, Szent Jakab templom
3. A Rajnis és a Schatzel Frigyes utca sarkán.

29. Feladatlap

1. a) 4. b) 1. c) 2. d) 3.
2. *a* - Ki kopog?
b - várossá nyilvánítás 75. évfordulója, és a magyar kultúra napjának tiszteletére
C - orchideákat, dísznövényeket, hüllőket (mérges kígyó, krokodil, gyík)
D - a miskolci Csodamalom Bábszínház

30. feladatlap

1. A sakkhoz.
2. bástyán, - császár (szultán), - császár (szultán), - cár, - fejedelem
3. kalap: narancssárga, tönk: sárga

31. feladatlap

nők, - névnapjukat, - Szent Melániának, - Nógrád, - kisebb havazás, - alacsonyabb

32. feladatlap

1. Sportműsor, Az óceán lánya
2. Mikszáth Kálmán
3. Az elveszett vadon

33. feladatlap

1. vanília ízű pudingpor
2. 76 g
3. Igen, hiszen elkészítése 2 perc, majd kb.20 percig kell állnia.
4. Mert két hónapja lejárt a szavatossága.

34. feladatlap

1. Nagy karácsonyi mesekönyv
2. Peter Haddock
3. Fazekas Anna
4. Officina Nova, 1992.

35. feladatlap

1. bogyója, levele, stb. (a növény szinte minden része)
2. sárgaakác, bürök, gyűszűvirág
3. bogyójának, - nagy szomjúsággal jár, - bíbor, - mérgező
4. tiszafa, sárgaakác, bürök, gyűszűvirág

Agytorna

1. feladatlap

1)pl: tor, ás, vár, sál, sátor

2)Az eredeti gondolatokat dicsérrjük meg, főleg ha a tanuló megoldásai nem egy sémára készülnek.

2. feladatlap

1) 7, 1, 4, 0, 5, 9, 3, 6, 2, 8

2) a: mindegyikben

b: az anya

c: egyet

3. feladatlap

1. Az eredeti gondolatokat dicsérrjük meg, főleg ha a tanuló megoldásai nem egy sémára készülnek

2. Balaton, Ernő

3. A: A Balaton állóvíz, az esőköpeny vízálló.

B: A zászlót kitűzik, az ábécét betűzik.

4. feladatlap

1. pl: sárgák, barnák (színek, minőség)

avart alkotnak, belepik, beborítanak (történesek)

~-ből várat építtek

(Az eredeti gondolatokat dicsérrjük meg, főleg ha a tanuló megoldásai nem egy sémára készülnek)

2. A legáltalánosabb jelképet fogadjuk el, magyarázatot kérjünk.

5. feladatlap

1 a: egyedül

b: szivárvány

c: rigó

2. pl:sárgák, barnák, gyönyörűek (szín, minőség)

kacsalábon forognak (történesek)

~-ban elvárásznak

(Az eredeti gondolatokat dicsérrjük meg, főleg ha a tanuló megoldásai nem egy sémára készülnek)

3. a: délelőtt, evés

b: hideg

6. feladatlap

1. Bármely megoldás elfogadható, ha a tanuló meg tudja indokolni.

2 pl. vár–katona, kancsó –víz létra –fok szeretet –anya

(Ha nem egyértelmű a kapcsolat, kérjünk tanulói indoklást.)

7. feladatlap

1. Értékeljük az ötletességet, eredetiséget.

2. pl. hullahopp karika (alakja), metronóm (hangja), matek füzet (számok) stb. Megbeszéléskor kérjünk rövid indoklást.

3. Megoldásoknál dicsérrjük meg azokat, akik több, egymástól független dolgot rajzolnak.

8. feladatlap

1. a: 777; b: egyforma súlyuk van; c: vizesből

2. Megoldásoknál dicsérrjük meg azokat, akik több, egymástól független dolgot rajzolnak.

3. a: épül (omlik) b: ebéd

9. feladatlap

2. A második és a nyolcadik

3. S, S, V, E, H, I, F, A, G, G, G O, O

10. feladatlap

1.-a.: róna b: opera c: kalász (Fűzzünk magyarázatot is a megoldásokhoz!)

2/1: Igen, ha a fejünkön van.

2/2: Mert akkor nem tudja eladni.

3.- 1 kenyér= 2 kg; 3 kenyér=6 kg

11. feladatlap

1. fényképezőgép (négyyszer)

2. Lázár Ervin

3. Az eredeti gondolatokat dicsérrjük meg, főleg ha a tanuló megoldásai nem egy sémára készülnek

12. feladatlap

1. *Az eredeti gondolatokat dicsérjük meg, főleg ha a tanuló megoldásai nem egy sémára készülnek*
3. csuka, ponty, sügér

13. feladatlap

1. Tisztaság fél egészség.
2. Két szék között a pad alá.
holnapután
bálna

14. feladatlap

1. *Az asszociációs gyakorlatoknál kérjünk magyarázatot a válaszokra. Hívjuk fel a figyelmet az emlékek, tapasztalatok jelentőségére, a fantázia sokszínűségére.*
- 2/1. Egyik sem, mert mindkettő összege 11.
- 2/2. Ha megfagy.
- 2/3. Veszprémből
3. E, D, B vagy C, A

15. feladatlap

1. *Minél hosszabban tudják folytatni, annál ügyesebbek. Az összefüggésekre kérdezzünk rá!*
3. *Minél furcsább megoldások a jók. A rugalmas gondolkodást jól fejleszti, azonban az esetleges durva ötleteket vessük el!*

16. feladatlap

1. 7 különbség: a két felső repülő propellerje, a kalap vonala, jobb alsó repülő hajtómű vonala és bal szárnya, nadrág öve, nyuszi lábán a csík
3. C, F vagy E, G, D, A, B

17. feladatlap

1. szemüveg, macskaszem, zöldségleves
2. Alsó sor, negyedik autó.

18. feladatlap

1. **a:** egy
b: három liba *(A rajz készítése a vizualitást erősíti)*
2. A labdán négy pötty van, közepén csík fut, tetején és alján egy-egy körív látható.

19. feladatlap

1. 9 különbség: A fiú fejdíszje, szája, öve; a lány hajpántja, a hajfonat rajzolata, medálja, ruhájának felső részén a fonat, a derekánál lévő vonal, jobb karjánál egy vonal,
2. város kacsza
pénz Eleonóra
Lassan itt a tél. A téli szünetben sokat szánkóztam.
3. *Az összefüggésekre kérjünk magyarázatokat.*

20. feladatlap

2. ember, ablak, csont, pohár, gyűrű, drága
Megfejtés: Badacsony

21. feladatlap

G=C A=I és D E=J

22. feladatlap

1. egér (Sajtony), kutya (Megfog), sün, rák, kakas, kukac, méh, borz, hangya *(Találjanak ki a tanulók is hasonló kifejezéseket!)*
3. M, C, E, Z, T, S, X, A, H, V, a, B, O, F, 1, 3

23. feladatlap

1. kesztyű (háromszor)
3. I: Csiga és Teknőc
II: Hangyácska
III: Lajhár

24. feladatlap

2. fehér; hízeleg; sokat tud

25. **feladatlap**
- A: Ketten ültek a padon.
B: Csak egy liter fér bele, a többi kifolyik.
 - J, I, B vagy D, F vagy H, G vagy E
26. **feladatlap**
- H
 - Pl: otthon felejtett valamit, meglátott az utcán valakit, rájött, hogy rossz buszra szállt, stb.
27. **feladatlap**
- A többféle befejezést készítőknek dicsérik meg!*
28. **feladatlap**
- 1.- a: -VI-II=IV
XI-V=VI
b: -C (a többinek csak 5 oldala van)
c: - Nincs információ, így nincs megoldás sem.
 - A hármas számú.
 - Hasonlíthat az alakja, anyaga, felhasználási terület, szaga, színe stb*
29. **feladatlap**
- D, E, C, J, B, G, H, vagy F, I
30. **feladatlap**
- el, elem, lám, lámpa, ám, üveg, emel, mell, ül, leül, velem, pele, palám
 - A tizenhetes számú ház.
31. **feladatlap**
- a) szereti a nyulat, állatokra vadászik stb.
b) rugalmas.
c) drága, értékes, stb.
 - a madár farktolla, iskola L betűje, csőr alatti pöttyök, a kémény teteje, maci szemüvege, a kép bal oldalán lévő vakond szemöldöke, a jobb oldali vakond orra, lapátnyel, egér bajusza, nyuszi füle
32. **feladatlap**
<i>cukor</i>	<u>édes</u>	<i>hadsereg</i>	<u>katona</u> ,
<i>levelek</i>	<u>zöldek</u>	<i>posta</i>	<u>levél</u>
<i>erdő</i>	<u>fa</u>	<i>kéz</i>	<u>ujj</u>
33. **feladatlap**
- hőrcsög és gorilla
nyúl és hiúz
medve és teknős
liba és vakond
 - gézengúz pénz rabló eperfa
 - A fekete színű szögből van több- 19 db, míg a fehérből 18 db.
34. **feladatlap**
- - 5 alma, 4 körte, 9 meggy szem
35. **feladatlap**
- négy
 - nagyszülő- unoka
 - 7
 - Kovács Erika, Kovács Magdolna
 - 86
 - Mert nincs gyermeke.
 - Papp (*értelmezni, magyarázni az egyenes ági leszármazást*)
 - Ligeti Tibor, Ligeti Antal

Irodalom jegyzék

- Csapó Benő (2001): A kognitív képességek szerepe a tudás. In: Báthory Zoltán és Falus Iván (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudomány köréből*. Osiris Kiadó, Budapest. 270-293.
- Cs. Czachesz Erzsébet (2002): A műfajok és a kontextus szerepe a szövegértésben és a jelentéskonstrukcióban. *Iskolakultúra* **12.** 9. sz. 43-52.
- Csépe Valéria (2006): *Az olvasó agy*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Gósy Mária (2010): A szövegértő olvasás. *Anyanyelv – pedagógia* (online). 1. 1. sz. 2010. http://www.beszed.hu/gosy_maria_a_szovegerto_olvasas
- Józsa Krisztián és Pap-Szigeti Róbert (2006): Az olvasási képesség és az anyanyelvhasználat fejlődése 14-18 éves korban. In: Józsa Krisztián (szerk.): *Az olvasási képesség fejlődése és fejlesztése*. Dinasztia Könyvkiadó, Budapest. 131-153.
- Nagy József (2000): *XXI. század és nevelés*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Nagy József (2001): A személyiség alaprendszere: a célorientált pedagógia elégtelensége, a kritériumorientált pedagógia lehetősége. *Iskolakultúra*, **9.** 11.sz. 22-38
- Nagy József (2004a): Relációszókincs. In: Nagy József (szerk.): *Az elemi alapképességek fejlődése 4-8 éves korban*. Mozaik Kiadó, Szeged. 30-37
- Nagy József (2004b): Tapasztalati összefüggés- megértés. In: Nagy József (szerk.): *Az elemi alapképességek fejlődése 4-8 éves korban*. Mozaik Kiadó, Szeged. 63-72.
- Nagy József (2006): Olvasástanítás: A megoldás stratégiai kérdései. In: Józsa Krisztián (szerk.): *Az olvasási képesség fejlődése és fejlesztése*. Dinasztia Tankönyvkiadó, Budapest. 91-106.
- Nagy József (2010): A személyiség kompetenciái és operációs rendszere. *Iskolakultúra*, **21.** 7-8.sz. 3-21.
- Oroszlány Péter (1991) *Tanulásmódszertan* Alternatív Közgazdasági Gimnázium
- Steklács János (2009): *Az olvasás kis kézikönyve szülőknak, pedagógusoknak*. Okker Kiadó, Budapest.

Forrásművek:

- Esztergályos Jenő és Nagy Márta (1990): *Szókereső*. Apáczai Kiadó, Celldömölk
- Nagy Márta, Devecsery László és Esztergályos Jenő (1990): *Szófejtő*. Apáczai Kiadó, Celldömölk
- Magyar értelmező kéziszótár (2011), Akadémiai Kiadó Zrt
- O. Nagy Gábor és Ruzsiczky Éva (2003): *Magyar szinonimaszótár*. Akadémiai Kiadó
- O. Nagy Gábor (2007): *Magyar szólások és közmondások*. Akkord Kiadó
- Zsolnai József: (1991) *A tanulás tervezése és irányítása* 1-4 o Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- 1000 kérdés 1000 válasz* (1995) Alexandra Kiadó,
- Mérei Ferenc és V. Binet Ágnes (2010): *Ablak-Zsiráf Képes gyerekllexikon* Móra Kiadó, Budapest
- Anne-Marie Dalmais (1994): *366 és négy történet a természetről*. Móra Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest
- Anne-Marie Dalmais: (1994): *366 és négy történet az állatokról*. Móra Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest
- Bagdy Emőke és Telkes József(1990): *Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában*. Tankönyvkiadó, Budapest,

Ballér Judit: *A Föld* Juventus Kiadó

David Watkins és Meike Dalal (1995): *Kempingezés, túrázás*. Park Könyvkiadó, Budapest,

Dr. Franyó István és Dr. Futó Józsefné (1987): *Zöld erdőben, zöld mezőben*. Tankönyvkiadó, Budapest

Esztergályos Jenő (1984): *Oktató játékok kisiskolásoknak*. Sylvester Nyomda Rt, Szömbathely

Füzesi Zsuzsa (1992): *Beszélgetőkönyv*, Pannon Könyvkiadó, Budapest

Gratzer József (1986): *Sicc*. Móra Könyvkiadó, Budapest

J.I. Ignatyev(1982): *A találékonyság birodalmában*. Tankönyvkiadó, Budapest

King, Colin, Jane, Eliott (1989) *Usborne Enciklopédia gyermekeknek*. Park Kiadó, Budapest

Varga Domokos és Varga András (1995): *Ég és Föld – Kérdések könyve*. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest

Marc Heinrich: *365 esti mese* Fényszedő Kp. Kft.

Melykóné Tözsér Judit(1995): *A könyv és birodalma*. Dinasztia Kiadó

S. Tóth László és Shmidt Egon (1991): *Minden napra egy kérdés*. Móra Könyvkiadó, Budapest

P. Verlag Fordította:Csukás István (1995): *Álommanó meséi 365 napon át*. Magyar Könyvklub, Budapest,

R. Gibson – J. Tyler (1993): *Usborne játszókönyv*. Park Könyvkiadó, Budapest

R. Piumini (1990): *Állatmamáék és állatbábik*. Móra Könyvkiadó, Budapest,

Robert Harbin (1993): *Origami Lap*-ICS Könyvkiadó

Shai Lewis (1992): *Félperces testvérmesék* Mars Könyvkiadó, Budapest

Z. Nowak(1982): *A malomtól a góig – 50 táblás játék*. Gondolat Kiadó, Budapest,.

Vargha Balázs (1972): *Játsszunk a szóval*. Móra Könyvkiadó, Budapest

Csík Endre, Farkas Julianna, Horváth Éva, Máté Magdolna, Szabó Eszter (1994): *Ismerd meg a világot! Nyelvi, irodalmi és kommunikációs nevelés 2. osztály*. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt.

Bihari Anna és Pócs Éva (1985): *Képes magyar néprajz*. Corvina Kiadó, Budapest